

Rynek muzyczny

Kultura i rynek muzyczny – koncepcje, przemyslenia

oprac. dr hab. Mirosław Grusiewicz
prof. UMCS, Lublin 2025

Rynek muzyczny w koncepcji Adorna

Theodor Adorno – za jedyną prawdziwą muzykę uznawał dodekafoniczną awangardę

Epokę mamy bezsensowną, świat barbarzyński, muzyka tłumaczy ten bezsensowny świat. „Wzięła ona na barki całą mroczność świata i całą jego winę. Swe jedyne szczęście widzi w poznaniu nieszczęścia; całe swe piękno – w rezygnacji z fikcyjnego piękna”

Utrwalił podział na muzykę poważną i popularną, komercyjną oraz rozpowszechnił to nazewnictwo

Muzyce popularnej, komercyjnej odmawiał wszelkich wartości. Jak pisał, to nie sztuka a przemysł i rynek muzyczny, to nie tworzenie a produkowanie „sztuki”, której jedynym celem jest „dekoracja” przestrzeni czasu wolnego.

Ma ona: standaryzowany charakter (melodie, akordy i elementy formalne można dowolnie przesuwac między utworami). Cechuje się powtarzalnością form (zawodowi aranżerzy, współpracujący z przemysłem muzycznym, wykorzystują wąski zakres wzorców melodyczno-rytmicznych, podobnych do tych, które słuchacze już znają). Cechuje się pseudo indywidualizacją (sprzedaje się te same schematy na nowo zaaranżowane, zmodyfikowane, aby publiczność miała wrażenie, że obcuje ciągle z czymś nowym). Muzyka popularna to swoiste katharsis dla mas, ucieczka od pracy i lęków o byt. Słucha się ją w pasywny sposób, maskuje pustkę czasu wolnego, daje złudne poczucie szczęścia.

Rynek muzyczny w społeczeństwach postfiguratywnych, kofiguratywnych i prefiguratywnych

Spółeczeństwo postfiguratywne (tradycyjne) - młoda generacja kształtowana jest „na wzór i podobieństwo„ rodziców. Wychowanie ma za zadanie „przeszczepienie przeszłości na teraźniejszość”. Zmiany kulturowe zachodzą bardzo powoli. Wiedza jest tu utożsamiana z doświadczeniem, ludzie starsi otaczani są szacunkiem, autorytetem, pełnią ważne funkcje.

Spółeczeństwo kofiguratywne - każda generacja różni się od poprzedniej. Młodzież uczy się od siebie. Grupa rówieśnicza stanowi punkt odniesienia i jej zdanie — a nie opinia starszyny — jest ważniejsze przy podejmowaniu decyzji.

Kultury prefiguratywne — zmiany zachodzą tak gwałtownie, że atrybuty starszej generacji doświadczenie, rutyna tracą na znaczeniu. Młodsze pokolenia szybciej akceptują zmiany i zdobywają nowe kompetencje. Doświadczenie starszego pokolenia ukształtowane w zupełnie innym świecie, jest „nieużyteczne”. Młodsze generacje uczą starsze. To starsi chcą być jak młodzi.

Margaret Mead, *Kultura i tożsamość. Studium dystansu międzypokoleniowego*, PWN, Warszawa 2000.

Współczesne opisy kultury

Wojciech Burszta, *Wojny metakulturowe i metakulturowa nowość*, 2007.

Mirośław Grusiewicz, *Edukacja muzyczna – w stronę współczesnej kultury*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, tom XXXVIII, 1/2019.

Mirośław Grusiewicz, *Działalność edukacyjno-kulturalna w czasach atomizacji kultury*, 2022

Noah Harari , *21 lekcji na XXI wiek*, 2018.

Światowe tendencje do 2030 r. Czy UE jest w stanie sprostać przyszłym wyzwaniom? 2017.

Czynniki wpływające na przemiany w kulturze

- wydarzenia społeczno-polityczne, świadome działania człowieka

- odkrycia, wynalazki:

 - koło (wielkie migracje, podboje)

 - druk (rozwój nauki, aspiracji, epoka słowa, myśli, humanizmu, narodowych państw demokratycznych,

 - radio, telewizja (epoka obrazu, emocji, globalizacji kultury)

 - internet (upadek wielkich narracji, autorytetów, atomizacja kultury)

Współczesne opis kultury

Na świecie ścierają się dwie skrajne wizje kultury, trwa „wojna kulturowa” między:

1. Metakulturą podobieństwa, nowoczesności – kultura demokracji liberalnej, kultura globalnego świata.

(koncepcja uniwersalistyczna, jedności gatunkowej człowieka - Regina Wolska)

2. Metakulturą różnicy, wielokulturowości – kultura tradycjonalizmu i nacjonalizmu (koncepte esencjalizmu, trwałości, niezmienności kultury)

Noah Harari – przetrwa cywilizacja tylko najlepiej dostosowana. Kto rozwiąże globalne problemy i da ludziom poczucie znaczenia?

Inne fundamentalne przejawy kultury:

1. Metakultura nowości
2. Atomizacja kultury (Metakultura atomizacji i płynności)

Współczesne opis kultury

Kultura podobieństwa, nowoczesności, demokracji liberalnej, globalnego świata

To idee świata globalnego, to postęp, poszukiwanie dobrostanu i szczęścia, to coraz dłuższe, zdrowsze, bardziej satysfakcjonujące, beztrudne życie, to ograniczanie ubóstwa, wzrost dobrobytu.

To szacunek dla wszystkich, tolerancja, wolność, to naturalny rozwój.

To równorzędność wszystkich kultur, liberalne podejście do wzajemnego przenikania się kultur, to **multikulturalizm** (multi-kulti).

Współczesne opis kultury

Kultura podobieństwa, nowoczesności, demokracji liberalnej, globalnego świata

To **konsumpcja, hedonizm**, życie dniem doczesnym, pogoń za dobrami materialnymi.

To globalizacja, standaryzacja, unifikacja, narzucanie zachodniego stylu życia na całym świecie. *To forma kolonializmu.*

Współczesny opis kultury

**Kultura podobieństwa, nowoczesności, demokracji liberalnej,
globalnego świata**

Współczesne opis kultury

Kultura podobieństwa, nowoczesności, demokracji liberalnej, globalnego świata

Świat od wielu lat zdominowała metakultura podobieństwa.

- Tę kulturę wspierają międzynarodowe organizacje polityczne, takie jak: ONZ, UNESCO, WHO, NATO. One dążą do unifikacji praw, statusu państw, oficjalnej retoryki, dążą do wspólnych ogólnoświatowych standardów.
- Wspierają ją wielkie koncerny, korporacje
- Wspiera ją współczesna technologia.

Współczesne opis kultury

Kultura różnicy, wielokulturowości, tradycjonalizmu i nacjonalizmu

To myślenie o własnej kulturze na pojęciu różnicy, to „uplemiennienie” nowoczesności, to kultywowanie wyobrażeń o własnej kulturze, to pielęgnowanie własnej odrębności, unikatowości, to określanie własnej tożsamość na podstawie zewnętrznej odrębności, odróżnień, odgraniczeń ludzi i rzeczy.

Metakultura różnicy zakłada, że kultura nie jest porządkiem naturalnym, ale intencjonalnie formowanym – wymaga polityki państwa (kulturalnej, historycznej), która określa co jest wartościowe, ważne, odgórnie nadaje się znaczenia i interpretacje, standardy. Dąży się do tego, aby wyimaginowana całość pozostała niezmienna, bezpieczna i oswojona.

Współczesne opis kultury

Kultura różnicy, wielokulturowości, tradycjonalizmu i nacjonalizmu

Kultura nacjonalizmu narzuca jedność, zwartość i homogeniczność kultury, każdemu elementowi codzienności nadaje znaczenie i wartość kultury narodowej.

Celem jest czystość narodu, kultury, wyeliminowanie obcości, obrona kultury narodowej, której:

zagrożają obcy,

zagrożają mniejszości etniczne, religijne, seksualne,

zagrożają unifikujące trendy związane z kulturą nowoczesności, postępująca globalizacja.

Nacjonalistyczna metakultura różnicy idzie na wojnę z kulturą liberalizmu niemal w całej Europie, podając w wątpliwość dotychczasowe wyobrażenia wspólnotowe, leżące u podstaw Wspólnej Europy.

Współczesne opis kultury

Kultura różnicy, wielokulturowości, tradycjonalizmu i nacjonalizmu

Dla myślenia nacjonalistycznego jedyną realnością społeczną, która jest naturalna i odwieczna jest państwo narodowe, a największym prawem człowieka jest prawo do wolnego życia we własnym narodzie. Prawa te – zdaniem nacjonalistów – nieustannie są zagrożone, i to w wieloraki sposób. Po pierwsze, zagrożona jest niepodległość państwa i – tym samym – narodu. Granica państwowa jest zatem rodzajem odgradzenia swoich i obcych. Granice zawsze bronią przed napływem do państwa żywiołów obcych cywilizacyjnie.

Nacjonalizm wyznacza granice człowieczeństwa i jego kultury.

Współczesne opis kultury (muzycznej)

Kultura popularna

Współczesna kultura (prawie) w całości jest kulturą popularną.

Muzyka popularna wyznacza normy, formy kontaktów, sposoby odbioru, opisu muzyki

Krzysztof Meyer na YouTube

Ranking najlepszych utworów muzycznych XXI wieku

Stacje radiowe - 22 zarejestrowane ogólnopolskie rozgłośnie – i jedna Dwójka nadaje muzykę artystyczną (obejmuje 0,4-0,5% rynku) (RMF Classic – (1,1-1,5) Przodują Radio RMF FM (23-30%), Radio ZET (12-14%) ESKA (7-8%).

Sposoby słuchania, przeżywania, doświadczania muzyki (przeżycie estetyczne wg Ingardena)

Współczesny opis kultury (muzycznej)

Metakultura nowości

Niezależnie od obydwu metakultur funkcjonuje metakultura nowości.

Głównie jest to pop, kultura którą wspierają mass media.

Kultura popularna to twórcza odpowiedź na inne współczesne obiekty kultury, a nie na utrwalone treści związane z tradycją.

W ogromnej liczbie powstają nowe dzieła, stare na skutek braku instytucji i osób opiniotwórczych z autorytetami ulegają zapomnieniu, nie tworzone są stałe rankingi, kanony dzieł. W muzyce ważną funkcję pełnią covery – nie są to interpretacje starych utworów, ale nowe utwory na bazie starych. Patrz np.

Barbie Girl - Aqua - <https://www.youtube.com/watch?v=ZyhrYis509A>

Not Your Barbie Girl - Ava Max - <https://www.youtube.com/watch?v=dvLm14-zDM8>

Barbie Girl - Nagranie przygotowane przez Sheet Music Boss -

<https://www.youtube.com/watch?v=7Y-BRgDDwCg>

Barbie Girl - Josep Castanyer Alonso - <https://www.youtube.com/watch?v=WRfsibwR5x4>

Współczesne opis kultury (muzycznej)

Metakultura atomizacji

Zygmunt Bauman, *Płynna nowoczesność*

Zygmunt Bauman – 2000 roku stwierdził że globalizacja na skutek rozwoju internetu nie oznacza już wspólnej kultury a jedynie skurczenie czasu i przestrzeni. Kultura odrywa się od terytorium a najistotniejszym jej wyznacznikiem jest płynność.

Ludzie stracili swoje przywiązanie do ziemi, do miejsca pracy. Kiedyś ludzie przywiązywali się do własnego terytorium i do ludzi tam zamieszkujących, dzisiaj dominuje szybkość, zmiany, wycofywanie się z zobowiązań. A to wszystko w cieniu upadku autorytetów i społeczeństw na rzecz jedynie doradców i zbioru jednostek.

Człowiek jest coraz bardziej sam sobie sterem i okrętem, sam współtworzy swoje wspólnotowości.

Zmierzamy od jasnych reguł, wyraźnych granic, stałych zasad, do płynności, braku zakotwiczenia w tradycji, kulturze.

Współczesny opis kultury

Atomizacja kultury, metakultura atomizacji

Atomizacja to nic innego jak **indywidualizm**, brak spójnej społecznej **imaginacji**. Nawet w grupach blisko związanych ze sobą coraz trudniej jest o wspólne wartości, przekonania. Na skutek ekspansji kontaktów internetowych kultura **odrywa się od przestrzeni terytorialnej**, społeczna imaginacja staje się rozproszona, przestaje być związana z terytorium, z miejscem zamieszkania.

Metakultura atomizacji to również **nietrwałość relacji**, nietrwałość sztuki, płynność kultury, **brak autorytetów** oraz **spadek znaczenia różnych instytucji**,

To brak **wspólnotowych wielkich idei**, świat bardziej **pragmatyczny i egoistyczny** (Marcin Król).

Subkultury nie łączą ludzi a oddzielają od innych, ludzie stali się wszystkożercami kulturalnymi.

Współczesny opis kultury

Podstawowe źródła atomizacji

Zmiana mediów kulturotwórczych (z telewizji na **Internet** i tzw. **Cookies**)

„Dzień po Brexicie Tom Steinberg, aktywista internetowy, gorący przeciwnik Brexitu, po przegranym referendum wszedł na Facebooka, by zobaczyć, jak brexitowcy świętowali zwycięstwo. Ku swojemu zdziwieniu nie znalazł nikogo, kto by się radował. Według Facebooka wszyscy się smucili, jak on sam. Nawet kiedy aktywnie zaczął szukać zwolenników Brexitu, nie znalazł ani jednego. Algorytm Facebooka, który filtruje wyniki wyszukiwania według jego preferencji, był tak nieugięty, że Steinberg znalazł się w rezonansowym pudle, gdzie słyszał tylko własny głos. Wyciągnął dramatyczny wniosek: „Niedługo będziemy żyć w krajach, gdzie jedna połowa ludności nic nie wie o drugiej”.

Współczesny opis kultury

Atomizacja kultury, metakultura atomizacji

Atomizacja to:

brak wspólnie uznawanych kanonów dzieł sztuki,
to subkultury, które nie łączą ludzi, a oddzielają od innych,
to ludzie wszystkożercy kulturalnymi.

Atomizacja w sztuce elitarnej

Atomizacja instytucjonalna

Państwa narodowe tracą przestrzeń swojej hegemonii w obszarze kultury

Szkoły w dobie atomizacji kultury.